

Меншік иесі және баспагер:«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ**2006 жылдан бастап шығады**

Журналдың материалдары

www.iz.adilet.gov.kz

сайтында орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша

диссертациялардың негізгі ғылыми

нәтижелерін жариялауға арналған

басылымдар тізіліміне енгізілген

(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.

№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы**Сарпеков Р.Қ.** – (Астана, Қазақстан) –
(төраға)**Абайділдинов Е.М.** – з.ғ.д. (Астана,

Қазақстан)

Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)**Белых В.С.** – з.ғ.д. (Екатеринбург,

Ресей)

Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)**Борчавили И.Ш.** – з.ғ.д. (Астана,

Қазақстан)

Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)**Монсеев А.А.** – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)**Муромцев Г.И.** – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)**Рахметов С.М.** – з.ғ.д. (Астана,

Қазақстан)

Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,

Қазақстан)

Шерубай Құрманбайұлы – ф.ғ.д.

(Астана, Қазақстан)

Редакциялық алқа құрамы**Құлжабаева Ж.О.** – з.ғ.к. (Астана,

Қазақстан) – (төраға)

Абылайұлы А. – PhD (Астана,

Қазақстан)

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)**Айымбетов М.А.** – ҚР еңбек сіңірген

мәдениет қайраткері (Астана,

Қазақстан)

Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов,

Ресей)

Досмырза Д.Д. – з.ғ.к. (Астана,

Қазақстан)

Елеусізова И.Қ. – з.ғ.к. (Астана,

Қазақстан)

Казиев З.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)**Қоныс В.Т.** – з.ғ.к. (Астана,

Қазақстан)

Маммадов У.Ю. – з.ғ.к. (Қазан, Ресей)**Мұшанов Т.Е.** (Астана, Қазақстан)**Рахымбердин К.Х.** – з.ғ.д. (Өскемен,

Қазақстан)

Свободный Ф.К. – з.ғ.к. (Барнаул,

Ресей)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бішкек,

Қырғызстан)

Тілембаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,

Қазақстан)

Журнал редакциясы**Колтубаева Г.Б.****Ермек А.Б.****Жұмагелдина Б.Ж.****Байленова А.Қ.****Джамбуршин К.А.**

Қазақстан Республикасы Мәдениет

және ақпарат министрлігі Ақпарат

және мұрағат комитетінің

БАҚ есепке қою туралы куәлігі

№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі

мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы,

010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ.,

8 үй

тел.: 8(7172)74-02-06;

факс: 8(7172)74-14-43

E-mail: instzak-kz@mail.ru,

inst-zak@adilet.gov.kz

www.iz.adilet.gov.kz**МАЗМҰНЫ****Редакция бағанасы**8*Қазақстан Республикасы Әділет министрі М.Б.
Бекетаевтың заң жобалар бойынша баяндамасы*11**«Жаршының» тарихы Институтың 25-жылдығына
орай**16**Конституциялық және әкімшілік құқық****Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА** Референдум туралы
заңнаманы жетілдіру жөніндегі мәселе19**Г.Н. КОМКОВА, М.А. ЛИПЧАНСКАЯ** Сайлан-
балы қызметке кандидаттың соттылығы: ресей практи-
касы26**Азаматтық және азаматтық-процестік құқық****А. АЛИЕВ, А.Т. БЕКЕН** Ағылшын және
еуропалық құқықтың жекелеген ережелерін Қазақстан
Республикасының азаматтық заңнамасына имплемен-
тациялау түпмәтініндегі абоненттік шарт34**И.Ю. ПОЛИЩУК** Қылмыс құрамын саралау
аспектісінде тауарлық белгілерді заңсыз түрде пай-
далануды тергеу кезіндегі арнайы экономикалық
танымдардың рөлі. Украина практикасы40**Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс****С.Т. КЕМЕЛБЕКОВ, Н.А. СӘУЛЕБЕК** Қазақстан
Республикасының Қылмыстық кодексі бойынша адам-
ды клондауға байланысты қылмыс объектісі мен
объективтік жағының қылмыстық-құқықтық сипатта-
масы53**А.О. БАЛҒЫНТАЕВ** Қазақстан Республикасын-
да тараптардың жарыспалылығы мен тең құқылығы
негізінде қылмыстық сот ісін жүзеге асыру қағидатын
іске асырудың кейбір мәселелері60**Е.А. ОМАРОВ** Қазақстан Республикасының
қылмыстық-процестік құқығында қылмыстық сот ісі
бойынша халықаралық-құқықтық көмек68**Н.Қ. ИМАНҒАЛИЕВ** Сотталғандарды ауруына
байланысты жазалаудан босату: құқық қолдану практи-
касы және шетел тәжірибесі76**Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ, Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ**
Қазақстандық қылмыстық процесте қашықтықтан жау-
ап алу институтын жетілдірудің кейбір мәселелері82**Халықаралық құқық және салыстырмалы
құқықтану****С.Ж. АЙДАРБАЕВ, Д. САДЫҚОВА** Халықаралық
жеке құқық бойынша Гаага конференциясының
қалыптасу сатылары91**А. АБЫЛАЙҰЛЫ** Шетел заңнамасын талдау:
Ұлыбританияның «Қылмыстық қаржылар туралы»
Заңы100

Құқықтық мониторинг

И.Қ. ЕЛЕУСІЗОВА, Д.М. ТҰРЛЫБЕК Қазақстан Республикасының әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметін реттейтін заңнамасын талдау..... 106

А.Қ. ҚАНАТОВ, Е.К. АХМЕТОВ Қылмыстық жолмен алынған кірістерді жылыстатуға қарсы іс қимыл және терроризм мен экстремизмді қаржыландыру проблемалары..... 115

М.К. ЖҮСПБЕКОВА Сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық мәдениетті қалыптастыру саласындағы заңнаманы талдау..... 123

И.Қ. ЕЛЕУСІЗОВА, Г.Б. ҚЫСЫҚОВА, А.Ж. ҚАЛМАҒАМБЕТОВ Құқықтық мониторинг шеңберінде Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (Жалпы бөлім) жекелеген ережелеріне талдау..... 129

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практикасынан

Н.А. НҰРБАЕВА Заңнамалық актілерде кейбір терминдерді қалыптастыру және қолдану мәселелері..... 140

Ж.С. НҰРҒАЛИЕВА Заңнамадағы терминдер мәселесі..... 145

Жас ғалым мінбесі

Р.С. БРАМОНТОВ Қазақстан Республикасында жедел-ізвестіру қызметін заңнамалық реттеу перспективалары..... 150

Г.С. ДЖУМАШЕВ Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасында көзделген жазаны өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босату институтының шет елдермен салыстырмалы талдауы..... 157

Г.К. БЕЙСБЕКОВА Құқық нормаларын нақтылау мен оның құқық теориясының өзге де сабақтас санаттарынан айырмашылығы кейбір мәселелері..... 165

Ғылыми өмір хроникасы

«Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексі жобасының негізгі ережелерін талқылау» тақырыбындағы ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 28 ақпан, Астана қаласы..... 173

Есімнама

ҚР Заңнама институты Лингвистика орталығының аға ғылыми қызметкері Д.М. Шыңғысбаева – 60 жаста..... 177

Библиография

З.ғ.д., проф. С.Ф. Ударцевтің «Конституция и эволюция общества (вопросы теории и философии)»: Монография. – Санкт-Петербург, 2015. – 388 б. ғылыми басылымына рецензия..... 178

Қазақстанның заң ғылымы тарихы бойынша алғашқы арнайы басылымына рецензия..... 182

Даналық ойлар..... 188

Заңнама институтының 25 жылдығына орай «Заңды IQ» байқауы жарияланады.

Байқау Қазақстан Республикасының Заңнама институты мен «Атамекен» Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасының бірлескен бастамасымен ұйымдастырылады.

Байқауға қазақстандық жоғарғы білім ұйымдарының магистранттары мен докторанттары, сондай-ақ 35 жасқа дейінгі ғылыми қызметкерлері қатыса алады.

Байқауға қатысу үшін civil_izrk@mail.ru (link sends e-mail) электрондық пошталарына Қосымшаға сәйкес өтінімді және «Норма шығармашылықтағы цифрландыру: мақсаттары және күтілетін нәтижелер» атты ғылыми жұмыстарды жіберу қажет.

Байқау жеңімпаздары 2018 жылғы 15 маусымда Институттың 25-жылдығына арналған «Шайкенов оқулары» халықаралық ғылыми практикалық конференциясында жарияланады және келесі сыйлықтармен марапатталады:

1-орын – ноутбук;

2-орын – планшет;

3-орын – электрондық кітаптарды оқуға арналған құрылғы.

Сонымен бірге, жеңімпаздарға Заңнама институтында ақысыз негіздегі тағылымдамадан өту мүмкіндігі беріледі. Жүлделі орындарға ие болған авторлардың ғылыми жұмыстары Институт Жаршысында жарияланады.

Байқау ережесімен <http://www.iz.adilet.gov.kz/ru> Институт сайтында танысуға болады.

АНОНС

**Қазақстан Республикасы
Заңнама институтының ғылыми
қызметкерлерінің зерттеу
жұмыстарының конкурсы**

Қазақстан Республикасының Заңнама институты Институттың 25-жылдығына орайластырылған «Қазақстанда төртінші өнеркәсіптік революция міндеттерін жүзеге асыруды заңнамалық қамтамасыз ету» тақырыбындағы конкурс шеңберінде Институт ғылыми қызметкерлерінің зерттеу жұмыстарын қабылдауды жариялайды.

Конкурсқа Институттың 35 жасқа дейінгі ғылыми қызметкерлері қатыса алады.

Зерттеу жұмыстары 2018 жылғы 30 сәуірге дейін a.abylaiuly@adilet.gov.kz (link sends e-mail) электрондық пошталарына қабылданады.

Конкурс жеңімпаздары 2018 жылғы 15 маусымда Институттың 25-жылдығына арналған «Шайкенов оқулары» халықаралық ғылыми практикалық конференциясында жарияланады және келесі сыйлықтармен марапатталады:

1 орын – шетелдік (алыс шетел) ғылыми іс-шараға қатысуға сертификат;

2 орын – шетелдік (жақын шетел) ғылыми іс-шараға қатысуға сертификат;

3 орын – Қазақстан Республикасы шегінде ғылыми іс-шараға қатысуға сертификат.

Жүлделі орындарға ие болған авторлардың зерттеу жұмыстары Институт Жаршысында жарияланады.

Байқау ережесімен <http://www.iz.adilet.gov.kz/ru> Институт сайтында танысуға болады.

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала размещаются
на сайте www.iz.adilet.gov.kz
Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета

Сарпеков Р.К. – (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдильдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург,
Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мурчавили И.Ш. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва,
Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Ка-
захстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Шерубай Курманбайұлы – д.ф.н.
(Астана, Казахстан)

Состав Редакционной коллегии

Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан) – (председатель)
Абылайұлы А. – PhD (Астана, Казах-
стан)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный дея-
тель культуры РК (Астана, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов,
Россия)
Досмырза Д.Д. – к.ю.н. (Астана, Ка-
захстан)
Елеусизова И.К. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Маммадов У.Ю. – к.ю.н. (Казань,
Россия)
Мушанов Т.Е. (Астана, Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-
Каменогорск, Казахстан)
Свободный Ф.К. – к.пс.н. (Барнаул,
Россия)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)
Тлембаева Ж.У. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)

Редакция журнала

Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбуллин К.А.

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан
(№ и дата первичной постановки на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
inst-zak@adilet.gov.kz
www.iz.adilet.gov.kz

Колонка редакции..... 9

Доклад Министра юстиции Республики Казахстан
Бекетаева М.Б. по проектам законов..... 14

История «Вестника» к 25-летию Института..... 16

Конституционное и административное право

Л.Т. ЖАНУЗАКОВА К вопросу о совершенствова-
нии законодательства о референдуме..... 19

Г.Н. КОМКОВА, М.А. ЛИПЧАНСКАЯ Суди-
мость кандидата на выборную должность: российская
практика..... 26

Гражданское и гражданско-процессуальное пра- во

А. АЛИЕВ, А.Т. БЕКЕН Абонентский договор в
контексте имплементации отдельных положений ан-
глийского и европейского права в гражданское законо-
дательство Республики Казахстан..... 34

И.Ю. ПОЛИЩУК Роль специальных экономиче-
ских познаний при расследовании незаконного исполь-
зования товарных знаков в аспекте квалификации со-
става преступления. Практика Украины..... 40

Уголовное право и уголовный процесс

С.Т. КЕМЕЛБЕКОВ, Н.А. САУЛЕБЕК Уголовно-
правовая характеристика объекта и объективной сторо-
ны преступления, связанного с клонированием челове-
ка по Уголовному кодексу Республики Казахстан..... 53

А.О. БАЛГЫНТАЕВ Некоторые вопросы реали-
зации принципа осуществления уголовного судопро-
изводства на основе состязательности и равноправия
сторон в Республике Казахстан..... 60

Е.А. ОМАРОВ Международно-правовая помощь
по уголовному судопроизводству в уголовно-процессу-
альном праве Республики Казахстан..... 68

Н.К. ИМАНГАЛИЕВ Освобождение осужденных
от наказания по болезни: правоприменительная практи-
ка и зарубежный опыт..... 76

Б.К. НУРГАЗИНОВ, К.Е. ИСМАГУЛОВ Некото-
рые вопросы совершенствования института дистанци-
онного допроса в казахстанском уголовном процессе..... 82

Международное право и сравнительное право- ведение

С.Ж. АЙДАРБАЕВ, Д. САДЫКОВА Этапы ста-
новления Гаагской конференции по международному
частному праву..... 91

А. АБЫЛАЙҰЛЫ Анализ зарубежного законода-
тельства: Закон Великобритании «О криминальных фи-
нансах»..... 100

Правовой мониторинг

И.К. ЕЛЕУСИЗОВА, Д.М. ТУРЛЫБЕК Анализ
законодательства Республики Казахстан, регулирующе-
го использование воздушного пространства и деятель-
ность авиации..... 106

А.К. КАНАТОВ, Е.К. АХМЕТОВ К проблеме противодействия отмыванию доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма и экстремизма	115
М.К. ЖУСУПБЕКОВА Анализ законодательства в сфере формирования антикоррупционной правовой культуры	123
И.К. ЕЛЕУСИЗОВА, Г.Б. КЫСЫКОВА, А.Ж. КАЛМАГАМБЕТОВ Анализ отдельных положений Гражданского кодекса Республики Казахстан (Общая часть) в рамках правового мониторинга	129
Из практики законотворчества на государственном языке	
Н.А. НУРБАЕВА Вопросы формирования и функционирования некоторых терминов в законодательных актах	140
Ж.С. НУРГАЛИЕВА Проблемы терминов в законодательстве	145
Трибуна молодого ученого	
Р.С. БРАМОНТОВ Перспективы законодательного регулирования оперативно-розыскной деятельности в Республике Казахстан	150
Г.С. ДЖУМАШЕВ Сравнительный анализ института условно-досрочного освобождения от отбывания наказания, предусмотренного в уголовном законодательстве Республики Казахстан, с зарубежными странами	157
Г.К. БЕЙСБЕКОВА Некоторые вопросы конкретизация норм права и ее отличия от иных смежных категорий теории права	165
Хроника научной жизни	
Информационное сообщение о научно-практической конференции на тему: «Обсуждение основных положений проекта Административного процессуального кодекса Республики Казахстан», 28 февраля 2018 года, г. Астана	174
Персоналии	
Старшему научному сотруднику Центра лингвистики Института законодательства РК Шынгысбаевой Д.М. – 60 лет	177
Библиография	
РЕЦЕНЗИЯ на научное издание д.ю.н, проф. Ударцева С.Ф. «Конституция и эволюция общества (вопросы теории и философии): Монография. – Санкт-Петербург, 2015. – 388 с.	178
РЕЦЕНЗИЯ на Первое специализированное издание по истории юридической науки Казахстана	182
Мудрые мысли	188

Конкурс научных работ среди молодых ученых-юристов

В рамках празднования 25-летия Институт Законодательства объявляет конкурс научных работ молодых ученых-юристов под названием «Юридический IQ».

Конкурс организуется по инициативе Института законодательства Республики Казахстан совместно с Национальной палатой предпринимателей Казахстана «Атамекен».

К участию в конкурсе допускаются магистранты и докторанты казахстанских образовательных организаций высшего образования, а также молодые ученые в возрасте до 35 лет.

Для участия в конкурсе участнику необходимо направить на электронную почту civil_izrk@mail.ru (ссылка для отправки email) заполненную заявку согласно Приложению, а также научную работу на тему: «Цифровизация в нормотворчестве: задачи и ожидаемые результаты» в срок до 30 апреля 2018 г.

Победители конкурса будут объявлены 15 июня 2018 года на международной научно-практической конференции «Шайкеновские чтения» и награждены следующими призами:

- 1-место - ноутбук;
- 2-место – планшет;
- 3-место – устройство для чтения электронных книг.

Вместе с тем победителям будет предоставлена возможность пройти неоплачиваемую стажировку в Институте. Научные работы авторов, занявших призовые места, будут опубликованы в Вестнике Института.

С Положением о конкурсе можно ознакомиться на сайте Института: <http://www.iz.adilet.gov.kz/ru>

Конкурс исследовательских работ научных сотрудников Института законодательства Республики Казахстан

Институт законодательства Республики Казахстан объявляет прием исследовательских работ научных сотрудников Института законодательства на тему «Законодательное обеспечение реализации задач Четвертой промышленной революции в Казахстане» в рамках конкурса, приуроченного к 25-летию ИЗ РК.

В конкурсе могут принять участие научные сотрудники ИЗ РК в возрасте до 35 лет.

Исследовательские работы принимаются на почту a.abylaiuly@adilet.gov.kz (ссылка для отправки email) до 30 апреля 2018 года.

Победители конкурса будут объявлены 15 июня 2018 года на международной научно-практической конференции «Шайкеновские чтения» и награждены следующими призами:

- 1 место – сертификат на участие в зарубежном (дальнее зарубежье) научном мероприятии;
- 2 место – сертификат на участие в зарубежном (ближнее зарубежье) научном мероприятии;
- 3 место – сертификат на участие в научном мероприятии в пределах Республики Казахстан.

Исследовательские работы авторов, занявших призовые места, будут опубликованы в Вестнике Института. С Положением о конкурсе можно ознакомиться на сайте Института: <http://www.iz.adilet.gov.kz/ru>

Owner and publisher:
 SI «Legislation Institute
 of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
 All journal materials are placed
 on the website
www.iz.adilet.gov.kz

Included in the list of publications of basic
 scientific results of dissertations on legal
 sciences (Order CCES MES RK №894
 from 05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – (Astana, Kazakhstan) –
 (Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Astana,
 Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Borchashvili I.Sh. – d.j.s. (Astana, Ka-
 zakhstan)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Sherubai Kurmanbaiuly – d.ph.s.
 (Astana, Kazakhstan)

Editorial Board members

Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Astana,
 Kazakhstan) – (Chairman)
Abylaiuly A. – PhD (Astana, Kazakhstan)
Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiyymbetov M.A. – Honored Worker of
 Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakh-
 stan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Rus-
 sian)
Dosmyrza D.D. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Eleussizova I.K. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Mammadov U.Y. – c.j.s. (Kazan', Rus-
 sian)
Mushanov T.E. (Astana, Kazakhstan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kame-
 nogorsk, Kazakhstan)
Svobodniy F.K. – c.ps.s. (Barnaul, Rus-
 sian)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek,
 Kyrgyzstan)
Tlembaeva Zh.U. – c.j.s. (Astana, Ka-
 zakhstan)

The editorial staff

Koltubayeva G.B.
Yermek A.B.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.

The certificate of registration of mass media
 №11219-G from 15.11.2010 from
 the Committee of Information and Archives
 of the Ministry of Culture and Information
 of the Republic of Kazakhstan
 (Number and date of primary registration
 №6592-Zh.07.09.2005.)

Address:

The Republic of Kazakhstan,
 010000, Astana, Mangilik el pr., 8
 tel.: 8 (7172) 74-02-06
 fax: 8 (7172) 74-14-43
 e-mail: instzak-kz@mail.ru,
 inst-zak@adilet.gov.kz
www.iz.adilet.gov.kz

CONTENT

Editorial10

*Report of the Minister of Justice of the Republic of
 Kazakhstan Beketayev M.B. on drafts of the legal acts*11

**The history of the «Bulletin» to the 25th anniversary
 of the Institute**16

Constitutional and Administrative Law

L.T. ZHANUZAKOVA To the question of improving
 the legislation concerning the issues of the referendum19

G.N. KOMKOVA, M.A. LIPCHANSKAYA The
 criminal record of a candidate for the elective position: the
 russian practice26

Civil and Civil Procedural Law

AZ. ALIYEV, A.T. BEKEN Subscriber contract in the
 context of the implementation of some specific provisions
 of the English and European law into the civil legislation of
 the Republic of Kazakhstan34

I.Yu. POLISHCHUK The role of special economic
 knowledge in investigation of illegal use of trademarks
 in the aspect of qualification of the crime composition.
 Practice of Ukraine40

Criminal law and Criminal procedure

S.T.KEMELBEKOV, N.A. SAULEBEK Criminal-
 legal characteristic of the object and the objective side of
 the crime connected with cloning of the person under the
 Criminal code of Republic Kazakhstan53

A.O. BALGYNTAYEV Some issues on realization of
 the principle of implementation of criminal proceedings on
 the basis of the considerability and equality of the parties in
 the Republic of Kazakhstan60

Y.A. OMAROV International legal aid on criminal
 proceedings in accordance with the criminal procedural
 law of the Republic of Kazakhstan68

N.K. IMANGALIEV Release of prisoners from
 punishment due to illness: law enforcement practice and
 foreign experience76

B.K. NURGAZINOV, K.E. ISMAGULOV Some
 questions of improvement of the remote surveillance
 institute in the Kazakhstani criminal proceedings82

International law and Comparative law

S.ZH. AIDARBAYEV, D. SADYKOVA Stages of the
 formation of the Hague conference on international private
 law91

A. ABYLAIULY Analysis of foreign legislation: UK
 «Criminal Finances Act»100

Legal monitoring	
I.K. ELEUSSIZOVA, D.M. TURLYBEK Analysis of legislation of the Republic of Kazakhstan regulating the issues of the use of air space and activity of aviation	106
A.K. KANATOV, E.K. AKHMETOV On the problem of countering money laundering, obtained by criminal means, and financing of terrorism and extremism	115
M.K. ZHUSUPBEKOVA Analysis of legislation in the sphere of formation of anti-corruption legal culture	123
I.K. ELEUSSIZOVA, G.B. KYSSYKOVA, A.ZH. KALMAGAMBETOV Analysis of the particular provisions of the Civil code of the Republic of Kazakhstan (General part) in framework of the legal monitoring	129
Lawmaking practice on the official language	
N.A. NURBAYEVA The issues of formation and functioning of some terms and their usage in legislative acts	140
Zh.S. NURGALIYEVA Problems of terms in the legislation	145
Young scholar tribune	
R.S. BRAMONTOV Prospects of legal regulation of the investigative activities in the Republic of Kazakhstan	150
G.S. DZHUMASHEV Comparative analysis of the institution of parole and serving of the sentence envisaged in the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan and foreign countries	157
G.K. BEYSBEKOVA Some issues of specification of the norms of law and its differences from other related categories of theory of law	165
The Chronicle of Scientific Life	
Information note about the scientific and practical conference on the topic: «Discussion of the main provisions of the draft of Administrative Procedure and Procedural Code of the Republic of Kazakhstan», 28 February 2018, Astana	175
Personalities	
60 years to the Senior researcher of the Linguistic center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan - D. Shyngysbayeva	177
Bibliography	
REVIEW on the scientific publication of the professor, Doctor of Juridical Science Udartsev S.F. Constitution and evolution of the society (issues of theory and philosophy). Monograph. – St. Petersburg, 2015. – 388 p.	178
REVIEW on the First special edition on the history of legal science in Kazakhstan	182
Wise thoughts	188

Announcement

Competition of research papers among young legal scholars

As part of the celebration of the 25th Anniversary, the Institute of Legislation announces a competition of research papers among young legal scholars called "Legal IQ".

The Competition is organized on the initiative of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan in conjunction with the National Chamber of Entrepreneurs of Kazakhstan "Atameken".

Masters Degree and PhD candidates of Kazakhstani educational organizations of higher learning, as well as young scholars under the age of 35 are permitted to participate in the Competition.

In order to participate in the Competition, the participant must send completed application according to the Appendix to the following e-mail: civil_izrk@mail.ru, as well as a research paper on the topic: "Digitalization in the norm-making procedure: objectives and anticipated outcomes" until April 30, 2018.

The winners of the Competition will be announced on June 15, 2018 at the International scientific and practical conference "Shaykenov Readings" and awarded with the following prizes:

1st place - a laptop;

2nd place - a tablet;

3rd place - the device for reading electronic books.

At the same time, the winners will be given the opportunity to perform an unpaid internship at the Institute. The research papers of the winners will be published in the Herald of the Institute.

The Regulations on the competition can be found on the Institute's website: <http://www.iz.adilet.gov.kz/en>.

Announcement

Competition of research papers among the academic officers of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan

The Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan announces the receiving of the research papers of the academic officers of the Institute of Legislation on the following theme: "Legislative support for the realization of the objectives of the Fourth Industrial Revolution in Kazakhstan" within the framework of the Competition timed to the 25th Anniversary of the Institute of Legislation the Republic of Kazakhstan.

The academic officers of the Institute of Legislation under the age of 35 are permitted to participate in the Competition.

Research papers will be accepted to the following e-mail: a.abylaiuly@adilet.gov.kz until April 30, 2018.

The winners of the Competition will be announced on June 15, 2018 at the International scientific and practical conference "Shaykenov Readings" and awarded with the following prizes:

1st place - Certificate for participation in a foreign scientific event (far abroad);

2nd place - Certificate for participation in a foreign scientific event (near abroad);

3rd place - Certificate for participation in a scientific event in the Republic of Kazakhstan.

The research papers of the winners will be published in the Herald of the Institute.

The Regulations on the competition can be found on the Institute's website: <http://www.iz.adilet.gov.kz/en>.

3. Кашкин С.Ю., Четвериков А.О. Право Евразийского экономического союза. Учебник. – Москва: ООО «Проспект», 2015. – 410 стр. Интернет-ресурс <https://books.google.ru/books?id=8OqwCgAAQBAJ&printsec>

REFERENCES

1. Poslanie Prezidenta Respubliki Kazahstan N.Nazarbaeva narodu Kazahstana. 31 yanvarya 2017 g. «Tret'ya modernizaciya Kazahstana: global'naya konkurentosposobnost'» // Internet-resurs http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-31-yanvarya-2017-g
2. Batychko V.T. Mezhdunarodnoe pravo. Konspekt lekcij. - Taganrog: TTI YUFU, 2011. - 97 str.
3. Kashkin S.YU., CHetverikov A.O. Pravo Evrazijskogo ehkonomicheskogo soyuza. Uchebnik. – Moskva: ООО «Проспект», 2015. – 410 стр. Интернет-ресурс <https://books.google.ru/books?id=8OqwCgAAQBAJ&printsec>

УДК 343

ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖОЛМЕН АЛЫНҒАН КІРІСТЕРДІ ЖЫЛЫСТАТУҒА ҚАРСЫ ІС ҚИМЫЛ ЖӘНЕ ТЕРРОРИЗМ МЕН ЭКСТРЕМИЗМДІ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Алмас Қанатұлы Қанатов

Заң ғылымдарының кандидаты, Астана қ., Қазақстан Республикасы;
e-mail: khatov_76@mail.ru

Ерлан Қадіржанұлы Ахметов

Қазақстан Республикасы Заңнама институтының
Құқықтық мониторинг орталығының ғылыми қызметкері,
құқық магистрі, Астана қ., Қазақстан Республикасы;
e-mail: e.akhmetov@adilet.gov.kz

Түйін сөздер: кірістерді жылыстату; терроризмді қаржыландыру; экстремизмге қарсы іс қимыл; қаржылық барлау құрлымдары; алдын алу; заңнаманы жетілдіру.

Аннотация. Мақала авторы «арам ақшаны» жылыстату саласындағы арнайы заңнамаға криминологиялық талдау жасаған, сонымен бірге терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл саласындағы заңнаманы нәтижелі қолдануды көздейтін тиімді құқықтық механизмдер ұсынған. Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы Заңды егжей-тегжей (мониторинг) талдау жекелеген кемшіліктерді анықтауға мүмкіндік берді, олар: олқылықтар, қарама-қайшылықтар, нормаларды қолданудың құқықтық салдарын минимизациялау мақсатында бланкеттілік пен коррупциогенділік. Реттеу пәнінің шегін терроризммен қатар, экстремизм мен сепаратизмді қосу арқылы кеңейту туралы сұрақты қарастыру ұсынылды. Бұл саладағы салыстырмалы-құқықтық зерттеу қаржылық барлау құрлымымен жүргізілетін алдын-алушылық шаралардың нәтижелігі туралы мәселені көтеруге алып келеді. Осы саладағы шетел тәжірибесін зерттеуді ескере отырып ұлттық заңнаманы жетілдіру бойынша нақты ұсыныстар берілген.

Қолданыстағы халықаралық және ұлттық заңнаманың, заңи және арнайы әдебиеттің, терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл саласындағы құқық қолдану тәжірибесінің көп мөлшерін қабылдаудың нәтижелілігі үшін, талдау материал шартты түрде үш бөлімге бөлінеді: 1. Зерттелетін саладағы Қазақстан территориясында қалыптасқан заңнаманың талдауы; 2. Қолданыстағы Қазақстан Республикасы «Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» Заңының жекелеген кемшіліктері; 3. Ұлттық заңнаманы жетілдіру бойынша ұсынымдар.

К ПРОБЛЕМЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ОТМЫВАНИЮ ДОХОДОВ, ПОЛУЧЕННЫХ ПРЕСТУПНЫМ ПУТЕМ, И ФИНАНСИРОВАНИЮ ТЕРРОРИЗМА И ЭКСТРЕМИЗМА

Канатов Алмас Канатович

кандидат юридических наук, г. Астана, Республика Казахстан;
e-mail: khatov_76@mail.ru

Ахметов Ерлан Кадиржанович

Научный сотрудник Центра правового мониторинга
Института законодательства Республики Казахстан, магистр права,
г. Астана, Республика Казахстан; e-mail: e.akhmetov@adilet.gov.kz

Ключевые слова: отмыwanie доходов; финансирование терроризма; противодействие экстремизму; подразделение финансовой разведки, профилактика, совершенствование законодательства.

Аннотация. Автором статьи дан криминологический анализ профильного законодательства в сфере отмыwania «грязных денег», а также предложены оптимальные правовые механизмы, предусматривающие эффективное применение законодательства в области противодействия финансированию терроризма. Детальный анализ (мониторинг) Закона «О противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма» позволил показать отдельные недостатки: пробелы, коллизии, бланкетность и коррупциогенность норм с целью минимизации правовых последствий при их применении. Предложено проработать вопрос о расширении предмета регулирования, где наряду с терроризмом также включить экстремизм и сепаратизм. Сравнительно-правовое исследование в данной области приводит к постановке вопроса о результативности профилактических мер подразделением финансовой разведки. С учётом исследования зарубежного опыта в этой области были даны конкретные рекомендации по совершенствованию национального законодательства.

Для результативности восприятия большого пласта действующего международного и национального законодательства, юридической и специальной литературы, правоприменительной в области противодействия финансированию терроризма, аналитический материал условно будет разделен на три части: 1. Анализ сложившегося на территории Казахстана законодательства в исследуемой области; 2. Отдельные недостатки действующего Закона РК «О противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма»; 3. Рекомендации по совершенствованию национального законодательства.

ON THE PROBLEM OF COUNTERING MONEY LAUNDERING, OBTAINED BY CRIMINAL MEANS, AND FINANCING OF TERRORISM AND EXTREMISM

Kanатов Almas Kanatovich

Candidate of Juridical Sciences, Astana, the Republic of Kazakhstan;
e-mail: khatov_76@mail.ru

Akhmetov Erlan Kadirzhanovich

Researcher at the Center for legal monitoring of the Institute of legislation
of the Republic of Kazakhstan, master of law, Astana, the Republic of Kazakhstan;
e-mail: e.akhmetov@adilet.gov.kz

Keywords: money laundering; financing of terrorism; countering extremism; the financial intelligence unit, prevention, improvement of the legislation.

Abstract. The author provided criminological analysis of the relevant legislation in the field of laundering of «dirty money», as well as the proposed optimal legal mechanisms for the effective application of legislation on countering the financing of terrorism. A detailed analysis (monitoring) of the Law «On counteraction to legalization (laundering) of incomes obtained in a criminal means and financing of terrorism» has shown some shortcomings: gaps, conflicts, blanket

and corruption of potential standards with the purpose of minimizing the legal consequences of their use. The author suggested considering the issue of extension of the object of the regulation, which, along with terrorism would also include extremism and separatism. The comparative legal analysis in this field leads to the question concerning the efficacy of preventive measures of the financial intelligence unit. Taking into account the research on foreign experience in this field, specific recommendations were given on improving the national legislation.

For the effectiveness of the perception of a large stratum of existing international and national legislation, legal and specialized literature, law enforcement practices in the field of on countering the financing of terrorism, the analytical material will be conditionally divided into three parts: 1. Analysis of the legislation in the territory of Kazakhstan in the research area; 2. Certain limitations of the current Law of the Republic of Kazakhstan « On counteraction to legalization (laundering) of incomes obtained in a criminal means and financing of terrorism»; 3. Recommendations for improving national legislation.

Қазақстан Республикасы Президенті - Ұлт көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың 14 желтоқсан 2012 жылғы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында көрсетілген басымдықтардың бірі қазақстандық демократия дамыту мен мемлекеттілікті одан әрі нығайту. Атап айтқанда, Стратегияда «Біз аймақтық қауіпсіздік үшін өз жауапкершілігімізді сезінуді жалғастыруға және Орталық Азияны тұрақтандыруға өз үлесімізді қосуға қажетпіз. Біздің міндетіміз - аймақтағы ықтимал қайшылықтардың алғышарттарын болдырмау үшін көмектесу.

Мемлекет және азаматтар радикализмнің, экстремизмнің және терроризмнің барлық нысандары мен көріністеріне қарсы бірлесе әрекет етуі керек ... Біз діни радикализм мен экстремизм көріністерін бейтараптандыру үшін біздің заңнамамызды жетілдіруіміз керек. Сонымен қатар біз терроризмге қарсы заңнаманы жетілдіруіміз керек. Мемлекет экстремизмді және радикализмді, олар қай жерде бастау алмаса да, тоқтатуға тиіс» деп айқындылған [1].

«Қазақстан-2050» Стратегиясын іске асыру мақсатында Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздік комитеті 2018-2022 жылдарға арналған Қазақстанда діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік бағдарламаны әзірледі. Атап айтқанда, бағдарламада радикалды идеологияға және сотталғандардың де-радикализациясына, Интернет желісіне, әлеуметтік желілерге, бұқаралық ақпарат құралдарына, түрлі семинарларға және зерттеулерге имунитетті қалыптастыру қарастырылған.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, осы «шағын» зерттеудің криминологиялық талдау объектісі

«Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (бұдан әрі — Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңы)) болып табылады.¹ Заң қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға, құқықтық қарым-қатынас субъектілерінің, уәкілетті органның және қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыру саласындағы Қазақстан Республикасының өзге де мемлекеттік органдарының қаржы мониторингі үшін құқықтық негіздерін анықтайды.

Заң, ең алдымен, терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл саласындағы заңнаманы жетілдіруге бағытталған. Бұл Қазақстан Республикасы Конституциясының 18 және 39 баптарына толықтай сай келеді. Яғни, әркім өзінің жеке салымдары мен жинаған қаражатының құпиясына құқығы, жазысқан хаттарының, телефон арқылы сөйлескен сөздерінің, почта, телеграф және өзге де байланыс құпиясына құқығы бар, бұл құқықты шектеу тек заңмен тікелей белгіленген ретте, жағдайларда және тәртіппен, жол беріледі. Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтары тек заңдармен және конституциялық тәртіпті қорғау мақсатында, қоғамдық тәртіпті, адамның құқықтары мен бостандықтарын, қоғамның денсаулығы мен адамгершілік қасиетін қорғау мақсатында қажет болатындай шамада ғана шектелуі мүмкін.

Сонымен қатар, 20 тамыз 2009 жылғы № 5 Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің нормативтік қаулысының жарғылық бөлігінің 3-тармағында «Қылмыстық жолмен алынған кірістерді

¹ Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 28 тамыздағы N 191-IV «Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» Заңы. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050>

зандастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңын және Қазақстан Республикасы Парламентімен қабылданған «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне заңсыз жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңын Қазақстан Республикасы Конституциясына сай келетінін тану бекітілген.

Қолданыстағы халықаралық және ұлттық заңнама, құқықтық және мамандандырылған әдебиеттер, құқық қорғау саласындағы құқық қолдану практикасы үлкен деңгейін қабылдаудың тиімділігі үшін талдау жұмысы үшін толассыз әдісті қоса қолданылады: 1. Қазақстан аумағында зерттелетін саладағы заңнаманы талдау; 2. Қолданыстағы «Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» Заңындағы жеке кемшіліктерді анықтау 3. Ұлттық заңнаманы жетілдіру бойынша нақты ұсыныстар.

Сонымен,

Коллизия тудыратын Заң нормаларына қатысты

Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 1-бабының 13) тармақшасына сәйкес уәкілетті орган қаржы мониторингін жүзеге асыратын және заңға сәйкес қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл жөніндегі басқа да шараларды қабылдайтын мемлекеттік орган болып табылады. Бұл жағдайда мемлекеттік орган – Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қаржы мониторингі комитеті. Басқаша айтқанда, Қазақстан аумағында қаржы барлау бөлімшесі бар.

Айта кететін мәселе, Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қаржы мониторингі комитеті Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің құзыреті шегінде реттеуші, бақылау-қадағалау функцияларын жүзеге асыратын және қылмыстық жолмен алынған қаражат және терроризмді қаржыландыру саласындағы орталық атқарушы органның стратегиялық функцияларына қатысатын бөлім болып табылады.²

Сонымен қатар, «кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) қатысты Қазақстан

Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 2 тамыздағы № 343-V Заңының 12-бабы «Терроризмді және экстремизмді қаржыландырумен байланысты ұйымдар мен тұлғалардың тізімінде», лаңкестікке параллелді экстремизмді қаржыландыруға қарсы тұру үшін талданатын Заңның реттелу тақырыбы кеңейтілді

«Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 18 ақпандағы № 31 Заңы «Экстремизмді анықтау және жолын кесу бойынша мемлекеттік органдардың құзыреті» 7-бабының 1-1) тармақшасына сәйкес Экономикалық тергеу қызметі экстремизмді қаржыландыру жолдарын, көздерін және арналарын алдын-алу, анықтау, жолын кесу бойынша қызметті жүзеге асырады..

Демек, «Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» және «Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы» Заңдарында уәкілетті органның құзыретіне қатысты жасанды қайшылық туындайды.

Заңдар нормаларының коллизиясын жою үшін екі нұсқа ұсынылады

1. Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның реттелу тақырыбын кеңейту. «Терроризм» деген сөзден кейін «және экстремизм» деген сөздерді қосу ұсынылады.

2. Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 12-бабының мәтінінде «Экстремизм» терминін алып тастау.

Бірінші нұсқа әлдеқайда орынды болып көрінеді, себебі терроризм мен экстремизмді бірлесіп қарастыру керек және оларға қарсы тиімді күрес оларды қаржыландыруға қатысты бірыңғай шараларын талап етеді.

Сонымен бірге бірыңғай құқық қорғау міндетін - терроризм мен экстремизмді қаржыландыруға қарсы іс-қимылды шешу үшін талданған Заңның 3-тарауындағы (15-19-баптар) уәкілетті органның құзыреттілігін анықтап, осы нормаларды «Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 7-бабымен үйлестіру қажет.

Заңның ескірген нормаларына қатысты.

Реттеу объектісінің кеңеюін және, тиісінше, қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді мен экстремизмді қаржыландыруға бағытталған шаралардың тиімділігін арттыру мақсатында Заңның мәтініне сәйкесінше ескірген нормалар-

² Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қаржы мониторингі комитетінің материалдары. <http://kfm.gov.kz/ru/>.

ды жаңарту қажет. Атап айтқанда, Заңның мәтіні бойынша «және терроризмді қаржыландыру» сөз тіркесін «сондай-ақ терроризм мен экстремизмді қаржыландыру» деген тіркесімен ауыстыру қажет.

Заңның кемістіктеріне қатысты.

1. Қазақстан территориясында қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыру (терроризмді қаржыландыру) және терроризмді қаржыландыру тәуекелдеріне қатысты қаржы мониторингі бойынша жылдам өзгеретін халықаралық стандарттар, сондай-ақ ұлттық заңнамаға енгізілетін өзгертулер мен толықтырулардың ауқымын ескере отырып, талдалынып отырған Заң атауы мен мәтініне реттеу пәні туралы триализм мәселені шешу қажет.

«Терроризммен» бірге реттеу тақырыбы ретінде «экстремизм» мен «сепаратизмді» қарастыру керек.

Реттеу тақырыбын кеңейту бойынша көрнекі мысал болып ұлттық заңдары және халықаралық шарттары табылады. Біріншіден, бұл «Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы» 2005 жылғы 18 ақпандағы № 31 және екіншіден, «Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрес туралы Шанхай конвенциясын ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасының № 316 Заңы.³

ҚОСЫМША аргумент (реттеу тақырыбын кеңейтуде) болып талданған Заңға тән заңды идеяларды жалғастыруда қылмыстық жауапкершілік мәселесі болып табылады. Осылайша, Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі «Террористік немесе экстремистік қызметті және терроризмге немесе экстремизмге басқа да қатысы бар қызметті қаржыландыру» 258-бабында және «Криминалдық топтың қызметін қаржыландыру, сондай-ақ мүлікті сақтау, бөлу, қаржыландыру арналарын дамыту» 266-бабында қылмыстық құқық бұзушылықтар құрамы реттеледі.⁴

Демек, қылмыстық жауапкершілікке тартқан кезде «терроризм мен экстремизм» санаттары ажырамас болып келеді. Оның үстіне Қылмыстық кодекстің 3 бабының 30) және 39)-тармақтарына сәйкес террорлық және экстремистік қылмыстардың ауқымды тізімі бар.

Заң шығарушы «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға)

және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 2 тамыздағы № 343 Заңында 12-бабында «Терроризмді және экстремизмді қаржыландырумен байланысты ұйымдар мен адамдардың тізбесінде» бекіту арқылы реттеу тақырыбын кеңейтті.

Сонымен қатар, талдалынып отырған Заңның қалған баптары қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-әрекеттерді ғана реттейді де, экстремизмге (оның үстіне сепаратизмге) қарсы іс-әрекетті реттемейді. Жоғарыда айтылғандарды және Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 2-баптың 2) тармағында көрсетілгенді келесідей норманы: «Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңнан өзгеше ережелер бекітілген болса, халықаралық шарт нормалары қолданылады» ескере отырып, терроризммен, сепаратизммен және экстремизмге қарсы күрес туралы Шанхай конвенциясына ережелерін қарастырсақ, құқықтық реттеу тақырыбын кеңейту қажеттілігі, және сәйкесінше терроризмді де, экстремизмді де, сепаратизмді де реттеу мақсатында барлық Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңы толықтай мұқият тексерістен өткізу қажет.

2. Қолданыстағы қылмыстық заңнамадағы террористік және экстремистік қылмыстарды «қысқаша» талдауды ескере отырып, қолданыстағы қылмыстық заңнамадағы тағы бір реттелінбеген мысалды көрсетуге болады. Бұл аталмыш қылмыс үшін қылмыс субъектісі мәселесі болып табылады.

1999 жылғы 9 желтоқсандағы БҰҰ Бас Ассамблеясы қабылдаған Терроризмді қаржыландыруға қарсы күрес туралы Халықаралық конвенция (5-бап) мынаны реттейді:

«1 Әрбір қатысушы мемлекет өзінің ішкі құқығы принциптеріне сәйкес өз аумағындағы немесе оның заңдары бойынша құрылған, өзінің ресми міндетін атқаратын заңды тұлғаны осы заңды тұлғаны басқаруға немесе оған бақылау жасауға жауапты жеке тұлғаның 2-бапта аталған қылмысты жасаған жағдайында жауапкершілікке тарту мүмкін болатын

³ Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 2 тамыздағы № 343 «Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрес туралы Шанхай конвенциясын бекіту туралы». <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1100000381>

⁴ Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000226>

қажетті шараларды қолданады. Мұндай жауапкершілік қылмыстық, азаматтық немесе әкімшілік сипат алуы мүмкін.

2. Мұндай жауапкершілік осы қылмыстарды жасаған жеке тұлғалардың қылмыстық жауапкершілігі үшін нұқсан келтірмейді.

3. Әрбір қатысушы мемлекет, сондай-ақ жоғарыдағы 1-тармаққа сәйкес жауапты болатын заңды тұлғаларға тиімді, мөлшерлес және пәрменді қылмыстық, азаматтық-құқықтық немесе әкімшілік санкцияларды қолдануды қамтамасыз етеді. Мұндай санкцияларға қаржы санкциялары да кіруі мүмкін.»

Қазақстан Республикасы Терроризмді қаржыландыруға қарсы күрес туралы Халықаралық конвенцияға (Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 2 қазандағы № 347-II Заңымен) қосылды.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 258-бабына сәйкес, 14 жасқа толған адам қылмыстың субъектісі болып табылады, ал ерекше субъект - өзінің лауазымдық ұстанымын пайдаланатын тұлға, немесе өзге де ұйымдағы басқару функцияларын коммерциялық немесе өзге де нысандағы ұйымда жүзеге асыратын тұлға немесе қоғамдық бірлестіктің басшысы.

Заңсыз жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы тұрудағы алшақтықты жою мақсатында заңды тұлғалардың қылмыстық жауаптылық институтын қолданыстағы қылмыстық заңнамаға енгізудің құқықтық мүмкіндігін қарастыру қажет.

Заңның сыбайлас жемқорлық факторларына қатысты.

Егер шешімдер қабылдаудың нақты тәртібі (әкімшілік рәсімдер) бар болса, сыбайлас жемқорлық азаяды.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңды талдау кезінде келесідей сыбайлас жемқорлық факторларын атап өту қажет. Ең алдымен, заңның шамадан тыс көрнекі және референттік нормалары (жоғарыда көрсетілген) болуына имманентті (тікелей) байланысты болып табылады. Екіншіден, кейбір нормаларда «мүмкін» деген белгісіз тұжырымдаманы қолданудың кесірінен түсіндіруде айқындық жоқ, ол мүдделерге байланысты уәкілетті органның өз қалауы бойынша мәселенің шешілуін білдіреді.

Қаржылық мониторингті өз қалауы бойынша және мүдделеріне байланысты (қалауы бойынша өкілеттік) жүзеге асыратын органның шешімдер қабылдауы бойынша ұқсас жағдайлары талданған Ақшаны

жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның келесідей нормаларында анықталған:

1) Талдалынып отырған Заңның «Қаржы мониторингі субъектілерінің клиенттерін тиісінше тексеруі» туралы 5-бап.

Осылайша, Заңның 5-бабының 1 тармағында «Қаржы мониторингі субъектілері Қазақстан Республикасының қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы заңнамасына сәйкес өз клиенттерін (олардың өкілдерін) және бенефициарлық меншік иелерін тиісінше тексеру жөнінде шаралар қолдануға тиіс». Сонымен қатар, 4-баптың, 5-тармағы мынадай редакцияда бекітілген: «Қаржы мониторингі субъектілерінің өз клиенттерін (олардың өкілдерін) және бенефициарлық меншік иелерін тиісінше тексеруі ішкі бақылау қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады.»

Бұл ретте 11-баптың 3-2 тармағында айтылған: «Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл жасау мақсатында уәкілетті органның нормативтік құқықтық актісімен ішкі бақылау қағидаларына қойылатын талаптар белгіленетін, Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 3-бабы 1-тармағының 7), 8), 13) – 16) тармақшаларында көзделген қаржы мониторингі субъектілерін, сондай-ақ кредиттік серіктестіктерді қоспағанда, қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл жасау мақсатында ішкі бақылау қағидаларына қаржы мониторингі субъектілерінің түрлері бойынша қойылатын талаптар уәкілетті органның және тиісті мемлекеттік органдардың бірлескен нормативтік құқықтық актілерімен белгіленеді».

Осылайша, Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның мәтінінде сыбайлас жемқорлық факторын «құқықта» жою арқылы шешімді немесе іс-әрекетті өз қалауы бойынша қабылдайтын органның құзыреттілігін егжей-тегжейлі анықтау керек. Уәкілетті органның (ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ ҚЫЗМЕТІН) қызметіне міндетті түрде қарау, экстремизмді қаржыландырудың көздерін, арналарын және жолдарын алдынала, анықтау, жолын кесуді жүзеге асыратын уәкілетті органның ұстанымы ескерілу керек.

2) Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 5-бабының 7 тармағында: «Ішкі бақылау қағидаларында көзделген

жағдайларда және тәртіппен, сондай-ақ қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыру (жылыстату) және терроризмді қаржыландыру тәуекелінің дәрежесіне қарай қаржы мониторингі субъектілері клиенттерді тиісінше тексерудің күшейтілген және жеңілдетілген шараларын қолданады».

Академик С.З. Зиманов, Қазақстан Республикасының құқықтық реформасының бірінші кезеңінің басында, Қазақстанда «шенеуліктік» деп аталатын заңнамаға айналу мүмкіндігі туралы айтып берді. «кей кездерде Парламентке әкелетін жобаларға қарағанда, атқарушы биліктің заңдардың және заңға тәуелді актілердің тақырыбына қатысты анық немесе айқын түсінігі жоқ екендігін өкінішпен мойындауға тура келеді [3]. Мұның мысалы, талдалынып отырған заңнамамен теңестірілмеген, бірақ қаржылық мониторинг субъектілері тарапынан өкілеттіктер жіберуге ниет білдіретін «ережелердің» нормативті тармақтары болып табылады.

3) Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 13-бабының 1.1. тармағында көрсетілген: «Банк шоттары бойынша шығыс операцияларын, бағалы қағаздарды ұстаушылар тіркелімдерінің жүйесіндегі және жеке шоттар бойынша номиналды ұстауды есепке алу жүйесіндегі бағалы қағаздармен жасалатын мәмілелерді тіркеуді, сондай-ақ Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 12-бабының 1-тармағында көзделген, терроризмді және экстремизмді қаржыландыруға байланысты ұйымдар мен тұлғалардың тізбесіне енгізілген ұйымдар мен жеке тұлғалардың ақшамен және (немесе) өзге мүлікпен өзге де операцияларын қаржы мониторингі субъектілері сот шешімі, мемлекеттік кіріс органдарының инкассолық өкімдері, мемлекеттік кіріс органының иелік ету шектелген мүліктен өндіріп алу туралы қаулылары негізінде, сондай-ақ ұйым немесе жеке тұлға осы Заңда көзделген тәртіппен жоғарыда көрсетілген тізбеден шығарылғаннан кейін жүзеге асыруы мүмкін.»

Талданған Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 13-бабының 1.1-бөлігінде бекітілген құзыретті жүзеге асырудың бірыңғай тәсілін құру қажет

4) Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 11-бабының 3 тармағына сәйкес: «Қаржы мониторингі субъектілері ішкі бақылау қағидаларын әзірлейді, қабылдайды әрі орындайды және осы Заңда көзделген ішкі бақылауды жүргізу кезінде қаржы мониторингі субъектісінің қызметіне қойылатын талаптардан басқа, олар мыналарды:

ішкі бақылау қағидаларына сәйкес

қаржы мониторингі субъектілері әзірлеуі мүмкін өзге де бағдарламаларды қамтуға тиіс».

Осы нормативтік ережелерден «мүмкін» деген терминді алып тастау қажет. Соңғы нұсқаны келесідей тұжырымдау ұсынылады: «Ішкі бақылау ережелеріне сәйкес қаржы мониторингі субъектілерінің әзірлеуіне жататын басқа бағдарламалар».

Өзге кемшіліктер туралы.

1. Заңды талдау аясында Қазақстан Президентінің еуразиялық полицияны құру туралы құқықтық идеясы орынды болып есептеледі.

Ақшаны жылыстатуға қарсы күрестің қаржылық шараларын әзірлеу тобтың (бұдан әрі - ФАТФ) жаңа ұсыныстары саясаткерлерге қатысты талаптарын күшейтеді, себебі олар өздерінің позицияларына байланысты сыбайлас жемқорлық тәуекелін арттырады. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Президентінің - Ұлт көшбасшысы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстанның дамуының басты векторы» атты Жолдауында мемлекеттік бюджеттің кірістерін ғана емес, мемлекеттік қызметшілердің шығындарын да жариялауға қатысты мәселелерді көтерді.

Біртұтас экономикалық кеңістік елдеріндегі трансұлттық қылмыстарға қарсы тұру мәселесі барлық үш қатысушы елдердің бірлескен күшімен біріктіріледі. Мемлекеттер жүргізіп отырған қылмыстық саясаттың маңызды бағыттарының бірі Біртұтас экономикалық кеңістік аумағында заңсыз жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (терроризмді) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимылдарды одан әрі күшейтуді тану орынды болады, себебі интеграциялық үдерістер қарқынды дамып, ақшаның ағымы, капитал мен адам ағымдары арта түсетіндіктен, осы санаттың қылмыстардың саны артуы мүмкін.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаев сот және құқық қорғау жүйесін жаңғыртуға қатысты өз Жолдауында Біртұтас экономикалық кеңістіктегі трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы күресті күшейту мақсатында «Еуразполдың» Интерпол-Еуразиялық полициясы үлгісін жасау туралы мәселені шешу қажет екенін атап өтті [4].

Еуропалық Одақ шеңберінде есірткі тасымалы, трансұлттық және ұйымдасқан қылмыспен күрестің қарқынын ескере отырып («Европол»), ЕО Комиссиясы алдында Қазақстанға ақшаны жылыстатуға қарсы күреске бағытталған, талдалынып отырған Заңның 19-бабында бекітілген нормативті ережелерді жалғастыру үшін Қазақстанға

көмек көрсету туралы мәселені көтеруге болады.

Жоғарыда айтылған идеяның аясында, Елбасының Біртұтас экономикалық кеңістік шеңберінде қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы күресті жүргізу міндеттерінің бірі болатын Еуразиялық полиция құруға қатысты заң жобасын әзірлеудің өзектілігін арттыру қажет.

2. Заңның негізгі қорытындысы мынадай: Криминологиялық (қаржылық және нормативтік) нормативтік-құқықтық актіні болып табылатын Заң, ең алдымен, «кірлеген» ақшаны жылыстатуға, соның ішінде терроризмді қаржыландыруға ескертуге бағытталған.

Заңда қолданылатын терминдердің басым бөлігі «сыбайлас жемқорлыққа қарсы» сипатқа ие. Тілдің түсініксіздігі, көпмәнді немесе сенімді емес терминдерді, түсініктерді, тұжырымдарды, бағалау сипатының санаттарын пайдалану орын алады.

Мысалы, Ақшаны жылыстатуға қарсы іс-қимыл заңның 4-бабында «Қазақстан Республикасының Үкіметі күдікті операцияны айқындау белгілерін бекітеді» деп көрсетілген. Күдікті операцияны анықтау белгілері Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 қарашадағы № 1484 қаулысымен бекітілген. Қазақстан Республикасы Үкіметінің нормативтік құқықтық актісінде 126 күдікті мәміле анықталған. Сонымен қатар күдікті операциялардың санаты келесідей бағалау сипаттамасымен (терминдер, сөйлемдер) анықталады:

- қаржы мониторингі лауазымды тұлғаларымен олардың тәжірибесіне және білімдеріне сәйкес күдікті болып танылған операциялар;
- клиенттің (клиенттің өкілінің) операцияны жүргізуге негізсіз шапшаңдығы және (немесе) осы операцияның құпиялылығы туралы шамадан тыс алаңдаушылығы;
- іскерлік қарым-қатынас;
- қалыптасқан іскерлік тәжірибеден ерекшеленетін есеп айырысу тәртібі бойынша стандартты емес немесе әдеттен тыс күрделі нұсқаулардың болуы;
- және басқалар.

Бұдан қаржылық барлау бөлімшелерінің құқық қолдану практикасындағы сапалық және сандық көрсеткіштер, және сәйкесінше, қылмыстық актілерді іріктеу кезінде проблемалар туындайды. Егер 2016 жылы қаржы мониторингі субъектілерінен келіп түскен есептер саны 1 493 997 болса, оның ішінде 721 184 шектік және 772 813 күдікті болса, 2016 жылы құқық қорғау органдарына тек 37 бастамашылық материалдар жіберілді. Бұлардың ішінде тек 5 материал бойынша ғана Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің терроризмді қаржыландыруға арналған 258-бабына сәйкес қылмыстық іс қозғалды.⁵

Осылайша, қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы күрес саласындағы орталық атқарушы органның стратегиялық функцияларын ескере отыра, қаржы барлау бөлімін қызметтерін алдын алуды қамтамасыз ету үшін, олқылықтар мен коррупциогенді нормаларды азайту мақсатында, сонымен қатар, талдалынып отырған Заңды осы саладағы халықаралық стандарттарға және 2018-2020 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының діни экстремизм мен терроризмге қарсы күрес туралы жаңа мемлекеттік бағдарламасында белгіленген заңды негіздемелеріне сәйкестендіру мақсатында осы мақалада берілген ескертулер мен конструктивті ұсыныстарды ескеру қажет.

Сыналып отырған салада бизнес-процестерді құру және өзара іс қимыл үшін тиімді үлгісін анықтау үшін, нақты реттеушілерді қоса алғанда, зерттеу режимін және ФАТФ ұсынымдары бойынша келісілген бастау және зерттеу режимі, яғни «құмсалғыш» құқықтық режимін пайдалануға ұсынылады. «Сандық құмсалғыш» терроризм мен экстремизмнің қаржыландыру және ақшаны жылыстатуға қарсы күрес саласындағы нормативтік құқықтық актілердің жобаларын жетілдіру мақсатында және қаржы мониторингі субъектілерінің сандық бастамалары шеңберінде экономикалық (қаржылық) процестерді реттеу механизмдері мен ережелерін әзірлеу үшін пайдаланылуы тиіс.

ӘДЕБИЕТ

1. *Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства».* <http://www.zakon.kz>.
2. *Зиманов С.З. Проблемы законодательства. / Зиманов С.З. // Казахстанская правда.*

⁵ Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қаржы мониторингі комитеті. <http://kfm.gov.kz/ru/>.

– 1997. – 16 августа.

3. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана». <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002012>.

REFERENCES

1. Poslanie Prezidenta Respubliki Kazakhstan – Lidera Nacii N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana ot 14 dekabrya 2012 goda «Strategiya «Kazakhstan -2050»: novyi politicheskii kurs sostoyavshegosya gosudarstva». <http://www.zakon.kz>

2. Zimanov S.Z. Problemy zakonodatelstva. / Zimanov S.Z. // Kazakhstanskaya pravda. – 1997. – 16 avgusta.

3. Poslanie Prezidenta Respubliki Kazakhstan – Lidera Nacii N.A. Nazarbayeva narodu Kazakhstana «Socialno-ekonomicheskaya modernizaciya – glavniy vektor razvitiya Kazakhstana». <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002012>.

УДК 374.3

АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ ФОРМИРОВАНИЯ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Жусупбекова Мадина Койшибаевна

Доцент кафедры Правоведения Кызылординского государственного университета имени Коркыт Ата, кандидат юридических наук, доцент,
г.Кызылорда, Республика Казахстан; e-mail: zhmk6464@mail.ru

Ключевые слова: коррупция; борьба с коррупцией; антикоррупционная культура; преступление; правовая культура; антикоррупционное образование.

Аннотация. Признавая коррупцию глобальным социальным злом и отмечая, что коррупция существует издавна нужно борьбу с этим негативным явлением, которое подрывает национальные интересы и политическую стабильность вести постоянно. Автор в статье приводит различные определения по термину «коррупция» и отмечает, что борьба с коррупцией является чрезвычайно актуальной и вести ее надо всем обществом. Для того, чтобы вести борьбу с коррупцией нужно формировать в обществе антикоррупционную культуру, которая выражается в выработке нулевой нетерпимости к любым проявлениям коррупции. В статье дается определение понятия «культура» и отмечается, что антикоррупционная культура занимает одно из центральных мест в системе правовой культуры. Автор определяет, антикоррупционную культуру как сознательную способность человека противостоять коррупции, для которого человек должен обладать правовой культурой, высокой нравственной и моральной культурой. Это означает, что человек должен обладать достаточным правовым сознанием, то есть знать о правовых явлениях, знать об ответственности за совершение правонарушений. Следовательно, можно утверждать, что в основе антикоррупционной культуры лежит нравственно-правовая культура, которая учит жить человека на основе закона, уважать закон и защищать свои права. Автор изучив эту проблему, полагает, что формирование антикоррупционной культуры основывается на нравственной и правовой культуре человека. Поэтому, необходимо антикоррупционное образование и воспитание вести постоянно, непрерывно, целенаправленно и комплексно. Чтобы искоренить коррупцию необходимо поднять общественное сознание, в том числе сознание каждого индивида общества. Поднять общественное сознание это значит модернизировать общественное сознание, то есть приспособить сознание общества и каждого индивида общества к реалиям настоящего времени, к созданию атмосферы нетерпимости к коррупции в обществе.